

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Qo'lyozma huquqida

UDK : 330.35 (575.1)

RASULOV JAMSHID SHOKIR O'G'LI

**IQTISODIY O'SISHNI DINAMIK STOXAСТИK MODELLAR ASOSIDA
TADQIQ ETISH**

08.00.02 - MAKROIQTISODIYOT

**Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) ilmiy
darajasini olish uchun yozilgan**

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: i.f.d., dots. H.A.Hakimov

TOSHKENT-2025

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I BOB. DINAMIK STOXTASTIK MODELLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY O‘SHISHNI TAHLIL QILISHDAGI O‘RNI	13
1.1 Iqtisodiyotda stoxastiklik tushunchasi, asosiy tamoyillari va shakllari	13
1.2 Iqtisodiy o‘shishni tadqiq etishda dinamik stoxastik modellarini qo‘llash: xalqaro amaliyot	26
1.3 DSGE modeli (Dinamik stoxastik umumiy muvozanat modeli)ning mohiyati, shartlari va foydalanish metodologiyasi..... Birinchi bob bo‘yicha xulosalar	43 53
II BOB. O‘ZBEKISTONDA IQTISODIY O‘SHISHNI DINAMIK STOXTASTIK MODELLARI ASOSIDA TAHLIL QILISH VA MODELLASHTIRISH	55
2.1 O‘zbekiston iqtisodiyotining hozirgi holati va uning o‘shishining asosiy omillari tahlili	55
2.2 O‘zbekistonda iqtisodiy o‘shish darajasi va tarkibini dinamik stoxastik modellari yordamida baholash	67
2.3 Iqtisodiy o‘shishni tahlil qilishda DSGE modelining tatbiqi va uni O‘zbekiston iqtisodiyotida qo‘llash xususiyatlari	80
Ikkinchi bob bo‘yicha xulosa	88
III BOB. O‘ZBEKISTONDA DINAMIK STOXTASTIK MODELLAR ASOSIDA IQTISODIY O‘SHISHNI PROGNOZLASH	89
3.1 DSGE modellari yordamida O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiy o‘shishga ta’sir etuvchi makroiqtisodiy shoklarni aniqlash	89
3.2 O‘zbekistonda DSGE modeli asosida iqtisodiy o‘shishni prognozlash	98
3.3 Dinamik stoxastik modellar va DSGE modeli asosida iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish yo‘nalishlari va iqtisodiy siyosat chora-tadbirlarini ishlab chiqish ssenariylari	107
Uchinchi bob bo‘yicha xulosalar	116
XULOSA	118
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI	122
ILOVALAR	131

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon iqtisodiyotida iqtisodiy o'sish jarayonlarini dinamik stoxastik umumlashtirilgan modellar (DSGE) asosida tadqiq etish, makroiqtisodiy o'zgaruvchilar o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqliklarni chuqur tahlil qilish, iqtisodiy shoklarning ta'sirini modellashtirish hamda samarali iqtisodiy siyosat yuritish uchun ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Ushbu modellar orqali biznes sikli, monetar siyosat, fiskal chora-tadbirlar va tashqi iqtisodiy ta'sirlar natijasida yuzaga keladigan o'zgarishlarni real vaqtda baholash va prognoz qilish imkoni yaratiladi. Xalqaro valyuta Fondi sayti ma'lumotiga ko'ra, "global iqtisodiy o'sish ko'rsatkichi 2022-yilda 3,2%, 2023-yilda esa 2,7% ga tushgani va 2024 yilda 3,1% hamda 2025-yilda esa iqtisodiy o'sish darajasi global ravishda 3,2% lik barqaror ko'rsatkichni namoyish etishi hisob-kitoblar natijasida bashorat qilinayapti. Lekin, ushbu o'sish sur'ati iqtisodiy tahlilchilar naznida ijobiy deb qaralmayapti. Bu ko'rsatkichlar 2001 yildan beri global moliyaviy inqiroz va COVID-19 pandemiyasidan tashqari eng past ko'rsatkichlar sanaladi"¹. Bu havotirli pasayish sur'atlari butun dunyo hamjamiyatini iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qiladigan sabablarini chuqurroq o'rganishga va vaziyatni yaxshilash chora-tadbirlarini ishlab chiqishga doimiy undamoqda. Shu bois, DSGE modellaridan foydalanish global miqyosda barqaror o'sishni ta'minlash, siyosiy xatarlarga nisbatan adaptiv reaksiya mexanizmlarini shakllantirish hamda iqtisodiy tahlilni ilmiy darajada mustahkamlashda muhim o'rin tutadi.

Hozirgi kunda jahon ilm-fanida iqtisodiy o'sishni dinamik stoxastik umumlashtirilgan modellar (DSGE) asosida tadqiq etish bo'yicha amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlari qatoriga raqamli iqtisodiyot va mehnat bozori o'rtasidagi aloqalarni modellashtirish, pul-kredit va fiskal siyosatning uzoq muddatli ta'sirini baholash, nomutanosibliklar va asimmetriyalar sharoitida iqtisodiy agentlar xulq-atvorini inobatga olgan mikroasoslangan modellarni takomillashtirish kabi masalalar kiradi. Shuningdek,

¹ <https://www.imf.org/en/Publications/WEQ>. - Xalqaro valyuta fondi rasmiy ma'lumotlari asosida yozilgan.

global shoklar (jumladan, geosiyosiy nizolar, pandemiyalar, energetika inqirozlari) ta'sirini o'rganish va mamlakatlararo DSGE modellarini integratsiyalash orqali xalqaro iqtisodiy hamkorlik mexanizmlarini baholash ham dolzarb yo'nalishlardan hisoblanadi. Bunday tadqiqotlar makroiqtisodiy siyosatni ratsionallashtirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ilmiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham, boshqa mamlakatlar singari iqtisodiy o'sishni ta'minlash va uning ortidan aholi farovonligini yaxshilash, mamlakatda yetarli ish o'rinlari va aholi uchun qulay yashash infratuzilmasini yaratish davlat iqtisodiyoti oldidagi asosiy vazifa bo'lib hisoblanadi. Jahon banki ma'lumotiga qaraganda, respublikada 2024-yil hisobiga ko'ra kambag'allik darajasidanpastda yashovchi fuqarolar soni 15,2% ni tashkil qilib, bu jami aholining qariyb6 mln nafarini qamrab oladi. Shu sababdan, ushbu holatni yanada yumshatish, iqtisodiyot soha va tarmoqlarining o'sishga bo'lgan ta'siri va iqtisodiyotni barqarorlik holatidan chiqaradigan omillarni aniqlash va ularni ijobiy tomonga o'zgartirish yo'nalishlarini izlab topish va kerakli ssenariylar asosida rivojlanish yo'llarini topish va kelajak uchun ishonchli prognozlarni ishlab chiqish masalalari mazkur dissertatsiya mavzusining dolzarbligini ko'rsatib beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PF-16-son "O'zbekiston – 2030" strategiyasini "Atrof-muhitni asrash va "yashil iqtisodiyot" yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida", 2024-yil 23-dekabrda PF-223-son "Hududlarda yuqori iqtisodiy o'sish va aholi bandligini ta'minlashning yangi tizimini yo'lga qo'yish hamda bu borada mahalliy hokimliklarning roli va mas'uliyatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2023-yil 11-sentabrda PF-158-son "O'zbekiston–2030" strategiyasi to'g'risida", 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yilarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida", 2022-yil 8-aprelda PF-101-sonli "Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlar yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida", 2020-yil 26-martda PF-5975-son "Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmonlari

hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga mosligi. Dissertatsiya tadqiqoti respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining I. «Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy hamda madaniy-ma'rifiy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish» ustuvor yo'nalishiga muvofiq bajarilgan.

Muammoning o'rganilganlik darajasi: Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni modellashtirish va ularning prognozlarini amalga oshirish, iqtisodiy o'sish jarayonidagi turli bosqichlarning chuqurlashgan tahlili, hamda iqtisodiy o'sishni ta'minlash masalalari A.Smit, V.Leontiv, R.Solou, R.Harrod, A.Lyus, R.Lukas, L.Valras, D.Rikardo, J.M.Keyns, R.Harrod, P.Aghion, P.Hovitt, Barro Robert J va B.Bernanke, A.Sen, D.Acemoglu, J.A.Robinson, Loionel McKenzie, David Gale, Hukukane Nikaido, E.Helpman² kabi olimlarning ilmiy ishlarida chuqur tadqiq etilgan. Mustaqil davlatlar hamdo'stligi mamlakatlarida bu borada V.Mau, A.Vavilov, T.Sinyavskaya, S.Guriyev, A.Auzan, K.Aytzhan, A.Kairbekov singari olimlar³ tadqiqot olib borganlar.

Iqtisodiy o'sishni dinamik jihatdan, hamda barcha sohalarning hamohangligida umumiy muvozanat hosil qilgan holda o'rganish masalalari

² Leon Valras. Elements of theoretical economics or the theory of social wealth., p 118-131; Adam Smith. An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations //An electronic classics series publication. The Pennsylvania State University – 2005; R.M.Solow . “Growth theory: an explosion” , Oxford university press . New York and Oxford . 1970; R. F. Harrod. An Essay in Dynamic Theory, The Economic Journal, Vol. 49, No. 193 (Mar., 1939), pp. 14-33; Daron Acemoglu., James A.Robinson., Why nations fail. 2012; Daron Acemoglu., Introduction to modern economic growth. Massachusetts institute of technology. April, 2017. – 255 p.; Adam Smith. An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations //An electronic classics series publication. The Pennsylvania State University – 2005; R. F. Harrod. An Essay in Dynamic Theory, The Economic Journal, Vol. 49, No. 193 (Mar., 1939), pp. 14-33; R.M.Solow . “Growth theory: an explosion” , Oxford university press . New York and Oxford . 1970; Milton Friedman . Capitalism and Freedom. 4th Anniversary Edition. The University of Chicago Press Chicago and London. 2002.; Loionel McKenzie. Classical general equilibrium theory. 2002. MIT press.

³ Май В., Стародубровская И. 1998а. Экономические закономерности революционного процесса // Вопросы экономики. 1998. № 4.; Вавилов А., Поманский А., Трофимов Г. и др. Финансовый кризис и государственный долг. // М.: Институт финансовых исследований, 1999. ; Татьяна Геннадьевна Синавская “проблемы экономического развития и управление” научная статья, 2022. № 3. С. 71—79. ; Гурьев С. М. Мифы экономики: Заблуждения и стереотипы, которые распространяют СМИ и политики. 2009. – 296 с. ; А.А. Аузан. Колея и маятник: влияние ловушки предшествующего развития на динамику институциональных изменений. ВТЭ №1, 2022, с. 24–47.

P.Romer, K.Arrow, D.Cass va K.Shell, O.Blanchard, A.Marshall, T.Piketty, N.Blum, D.Acemoglu singari olimlarning ilmiy izlanishlarida keng o‘rin olgan⁴.

Boshqa mamlakat olimlari kabi iqtisodiy o‘shish va dinamik stoxastik modellari asosida iqtisodiy o‘shishni o‘rganish masalalari respublikamizdagi bir qancha iqtisodchi olimlarning ilmiy izlanishlari predmeti bo‘lib kelmoqda. Ular qatoriga, mamlakatimizning taniqli iqtisodchi olimlari hisoblangan M.N.Mahmudov, B.B.Berkinov, A.O‘lmasov, B.A.Begalov, A.Vaxabov, Sh.Shodmonov, X.P.Abulqosimov, D.K.Axmedov, A.Sh.Bekmurodov U.A.Madraximov, H.A.Hakimov, M.A.Mamatov, I.J.Jahongirov, Sh.R.Xamdamov kabi olimlari kiradi⁵.

Yuqoridagi olimlarning tadqiqotlari muhim ilmiy-uslubiy manba hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda, muallif fikricha, ko‘pchilik hozirgi tadqiqotlarda iqtisodiy o‘shishni o‘rganishda qisman muvozanatga erishish usullari tadqiq etilgan. Ammo, iqtisodiyotni bir butun holatda balanslashgan o‘shishga erishish yo‘llariga oid ilmiy nazariyalar yetarli emas. Shuningdek, hozirgi tahlikali va kuchli iqtisodiy raqobatli dunyoda o‘z o‘rnini mustahkamlashga harakat qilayotgan O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti uchun ham barcha sohalar uchun yagona muvozanatlilikni ta‘minlashga olib boradigan megatodologik ko‘rsatmalar va ilmiy-uslubiy manbaalar zarurdir. Yuqorida qayd etilgan masalarni

⁴ P.Romer. Increasing returns and long-run growth // Journal of political economy, 1986, vol.94; K.Arrow, G.Debreu. Existence of an equilibrium for a competitive economy // Econometrica, vol.22, No.3, 1954, 265-290; G.Dumenil va D.Levy. Thomas Piketty’s economics: modelling wealth and wealth inequality; D.Acemoglu. Theory, general equilibrium and political economy in development economics. //Journal of economic perspectives. Vol.24, No.3, 2010, 17-32 p.; N.Bloom. The impact of uncertainty shocks. // Econometrica, Vol.77, No.3, 623-685.

⁵ Mahmudov N.M., Hakimov.H.A., Iqtisodiy o‘shish modellari va ulardan makroiqtisodiy tahlillarda foydalanish yo‘llari // Iqtisod va moliya –T.: 2016 yil No.3. 2-8 b.; B.B.Berkinov. Institutsional iqtisodiyot //Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi” – T.:2021 yil; M.A.Mamatov., Iqtisodiy o‘shish // O‘quv qo‘llanma, T-2021, 384 b; Abulqosimov X. Makroiqtisodiy tartibga solish va O‘zbekistonning barqaror rivojlanishi. Monografiya. T.: “Akademiya” ,2011 y; O‘lmasov A., Vaxobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. T.: Iqtisod-moliya.; Vaxobov A. Iqtisodiyotda tarkibiy o‘zgarishlarni amalga oshirish va barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashni metodologik jihatlari// ilmiy va amaliy anjuman maateriallari. – T.: TDIU, 2016 y; Hakimov H. O‘zbekistonda makroiqtisodiy siyosatni muvofiqlashtirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish. //TDIU. 2021 y; Mahmudov.N.M., Hakimov.H.A. Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash - barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashning muhim sharti. Iqtisodiyot va ta‘lim. 2017 y, №2. 7-11b.; U.A.Madraximov . Iqtisodiy o‘shish sifati omillarining ilmiy-uslubiy asoslari. Maqola. 2016. Iqtisodiyot va Moliya №7, 23-32 b. // I.J.Jahongirov., The importance of investments in modernising industry of Uzbekistan. International journal of research in social sciences.Vol.9, February,2019 y. 711-729 p.// Xamdamov.Sh.R., Barqarro iqtisodiy rivojlanishni ta‘minlashda iqtisodiy o‘shishning jadal omillarini faollashtirish. – Avtoreferat, T.:2022 y.

mamlakatimiz iqtisodiyoti xususiyatlarini hisobga olgan holda tadqiq etish zarurati mavzuni tanlashga asos sifatida xizmat qildi.

Tadqiqot mavzusining dissertatsiya bajarilgan oliy ta'lim muassasasining ilmiy-tadqiqot ishlari bilan bog'liqligi. Dissertatsiya ishi Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining ilmiy tadqiqot ishlari rejasiga muvofiq "Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti indikatorlari asosida "Mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi" dagi o'rnini baholashning O'zbekiston uchun "milliy modeli"ni ishlab chiqish" mavzusidagi ilmiy loyiha doirasida bajarilgan.

Tadqiqotning maqsadi iqtisodiy o'sishni dinamik stoxastik modellar asosida tadqiq etish orqali ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

iqtisodiy o'sish jarayonini tahlil qilishda dinamik stoxastik modellaridan foydalanishning zarurati va stoxastiklik tushunchasining iqtisodiy mohiyati, shakllari, hususiyatlari, hamda uning iqtisodiy o'sishga ta'sirini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash;

dinamik stoxastik umumiy muvozanat modellarining (DSGE) xususiyatlari, uning komponentlari va foydalanish metodologiyasini yoritib berish va uning O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga chuqurroq tatbiq etish;

O'zbekistonning so'nggi yillardagi iqtisodiy o'sish holati va uning hajmini yillar oralig'ida taqqoslash;

O'zbekistonda asosiy iqtisodiy o'sish omillari va ularning bir-biriga uzviy bog'liqligini dinamik stoxastik modellar asosida tahlil qilish va joriy iqtisodiy vaziyatni sharhlash;

DSGE modellari asosida makroiqtisodiy shoklarni aniqlash va salbiy shoklarni yumshatish bo'yicha ssenariylar ishlab chiqish va mavjud ssenariylarni takomillashtirish bo'yicha takliflarni ishlab chiqish;

dinamik stoxastik umumiy muvozanat modellari asosida O'zbekiston Respublikasi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlarining o'rta muddatli prognozlarini ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti sifatida O‘zbekiston Respublikasi asosiy iqtisodiy o‘sh omillarini ta‘minlovchi faoliyat sohalari hisoblanadi.

Tadqiqotning predmeti bo‘lib umumiy muvozanatga erishish ortidan iqtisodiy o‘shga erishish yuzasidan kelib chiqadigan ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar hisoblanadi.

Tadqiqotning usullari. Dissertatsiya ishida ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya, tarkibiy va qiyosiy tahlil, tizimli tahlil, iqtisodiy-matematik modellashtirish, statistik-iqtisodiy tahlil, ekonometrik tahlil va prognozlash usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

nazariy-uslubiy yondashuvga ko‘ra iqtisodiy o‘shning uzoq muddatli trayektoriyasi nafaqat resurslar va texnologiyaga, balki ijtimoiy-iqtisodiy institutlarga bog‘liqligini tadqiq etish asosida dinamik umumiy muvozanat modellari mulkchilik huquqlari, qonun ustuvorligi, korrupsiya darajasi kabi institutsional omillarni kiritish asosida takomillashtirilgan;

nazariy-uslubiy yondashuvga ko‘ra iqtisodiy o‘shning nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham barqaror bo‘lishini ta‘minlashga qaratilgan umumiy muvozanat modelidan foydalangan holda, iqtisodiy o‘shning barqarorligini baholash uchun ekologik ta‘sir, ijtimoiy tenglik, resurslardan foydalanish samaradorligi ko‘rsatkichlari tizimi taklif etilgan;

dinamik stoxastik umumiy muvozanat modelidan foydalangan holda iqtisodiy inqirozlarga tayyorgarlik ko‘rish va ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqish mexanizmi iqtisodiy o‘shning qisqa va uzoq muddatli omillari, shu jumladan fiskal siyosat va tashqi savdo shoklarining ta‘sirini tahlil qilish hamda iqtisodiyotdagi davriy tebranishlar (jahon narxlarining o‘zgarishi yoki global iqtisodiy inqirozlarning ta‘siri) va ularning iqtisodiy o‘shga ta‘sirini bashorat qilish orqali takomillashtirilgan;

O‘zbekistonda iqtisodiy o‘sh omillari orasidagi variatsiya hisob-kitoblari hamda shoklarning ta‘siri natijasida dinamik stoxastik umumiy muvozanat modeli

asosida YaIM, inflyatsiya va asosiy stavkaning 2030-yilga qadar prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqilgan.

Tadqiqotning amaliy natijalari quyidagilardan iborat:

turli iqtisodiy o'sish modellari o'rtasidagi farq va ularning o'ziga hos xususiyatlari taqqoslab chiqilgan;

umumiy muvozanat modellaridan bir qancha zamonaviylari o'rganib chiqilgan va ular orasidan DSGE (dinamik stoxastik umumiy muvozanat) modeli metodologiyasi, xususiyatlari va uning tarkibiy tuzilishi o'rganilib, tahlil vositasi sifatida qo'llanilgan;

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlarining iqtisodiy tahlili amalga oshirilgan va ularning dinamikasi tahlil qilingan;

umumiy muvozanatlikka erishishda omillar o'rtasidagi variatsiya ko'rsatkichlari hisoblangan, turli shoklar aniqlangan va asosiy iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari prognozlari DSGE modellari yordamida ishlab chiqilgan.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi. Ilmiy tadqiqot ishidagi nazariy va amaliy statistik ma'lumotlarning rasmiy manbalardan olingani, prognoz ko'rsatkichlarini ekonometrik usullar vositasida ilmiy asoslangani, xulosa, taklif va tavsiyalarning amaliyotga joriy qilingani va olingan natijalarning yuqori tashkilotlar tomonidan tasdiqlanganligi bilan izohlanadi.

Tadqiqot natijalarinig ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalarinig ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalarining ilmiy ahamiyati iqtisodiy o'sish jarayonlarini tahlil qilishda umumiy muvozanatlilik vositasini inobatga olish jarayonlarida vujudga keladigan muammolarni oldini olish uchun kerak bo'lgan metodologiyani hozirgi zamon talablari va iqtisodiyotni liberallashtirish maqsadlariga mos ravishda takomillashtirish, rivojlantirish va boyitishga xizmat qilishi bilan belgilanadi.

Tadqiqot amaliy ahamiyati O'zbekiston Respublika statistika agentligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan dissertatsiya ishida ishlab chiqilgan ilmiy hamda amaliy natijalarni iqtisodiy o'sishni yanada jadalroq ta'minlashga qaratilgan

qarorlar, dasturlar va chora-tadbirlarni ishlab chiqish hamda ularni amalga oshirishda foydalanish mumkinligi bilan izohlanadi. Bunga qo'shimcha ravishda, tadqiqot natijalaridan "Makroiqtisodiyot", "O'rta makroiqtisodiyot" "Iqtisodiy statistika", "Iqtisodiy o'sish", "Ekonometrika" fanlari bo'yicha darslik, o'quv dasturlari va uslubiy qo'llanmalar tayyorlashda foydalanish mumkin.

Tadqiqot natijalarining joriy qilinishi. Iqtisodiy o'sishni dinamik stoxastik modellari asosida tadqiq etish bo'yicha olingan ilmiy natijalar asosida:

nazariy-uslubiy yondashuvga ko'ra iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli trayektoriyasi nafaqat resurslar va texnologiyaga, balki ijtimoiy-iqtisodiy institutlarga bog'liqligini tadqiq etish asosida dinamik umumiy muvozanat modellari mulkchilik huquqlari, qonun ustuvorligi, korrupsiya darajasi kabi institutsional omillarni kiritish asosida takomillashtirishga oid nazariy uslubiy materiallardan oliy ta'limning 70310103-Makroiqtisodiyot magistratura mutaxassisligi talabalari uchun tavsiya etilgan "O'rta makroiqtisodiyot" nomli o'quv qo'llanmani tayyorlashda foydalanilgan (Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektorining 2025-yil 11-martdagi 97-sonli buyrug'i). Mazkur ilmiy natijalardan o'quv adabiyotlarida foydalanish iqtisodiy o'sishni umumiy muvozanat asosida kengroq tushunishlariga imkon yaratgan;

nazariy-uslubiy yondashuvga ko'ra iqtisodiy o'sishning nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham barqaror bo'lishini ta'minlashga qaratilgan umumiy muvozanat modelidan foydalangan holda, iqtisodiy o'sishning barqarorligini baholash uchun ekologik ta'sir, ijtimoiy tenglik, resurslardan foydalanish samaradorligi ko'rsatkichlari tizimini takomillashtirishga oid nazariy uslubiy materiallardan oliy ta'limning 70310103-Makroiqtisodiyot magistratura mutaxassisligi talabalari uchun tavsiya etilgan "O'rta makroiqtisodiyot" nomli o'quv qo'llanmani tayyorlashda foydalanilgan (Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektorining 2025-yil 11-martdagi 97-sonli buyrug'i). Mazkur ilmiy natijalardan o'quv adabiyotlarida foydalanish iqtisodiy islohotlarning natijadorligini sifat jihatidan klassifikatsiya qilishga xizmat qilgan;

dinamik stoxastik umumiy muvozanat modelidan foydalangan holda iqtisodiy inqirozlarga tayyorgarlik ko'rish va ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqish mexanizmi iqtisodiy o'sishning qisqa va uzoq muddatli omillari, shu jumladan fiskal siyosat va tashqi savdo shoklarining ta'sirini tahlil qilish hamda iqtisodiyotdagi davriy tebranishlar (jahon narxlarining o'zgarishi yoki global iqtisodiy inqirozlarning ta'siri) va ularning iqtisodiy o'sishga ta'sirini bashorat qilish orqali takomillashtirish taklifidan O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi faoliyatida foydalanilgan (O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2025-yil 14-maydagi 04/26-1-2-10648-sonli ma'lumotnomasi). Bu ilmiy taklifning amaliyotga joriy etilishi iqtisodiy o'sishni sekinlashtiruvchi omillarni aniqlash va davlat budjeti samaradorligini oshirishga xizmat qilgan;

O'zbekistonda iqtisodiy o'sish omillari orasidagi variatsiya hisob-kitoblari hamda shoklarning ta'siri natijasida dinamik stoxastik umumiy muvozanat modeli asosida YaIM, inflyatsiya va asosiy stavkaning 2030-yilga qadar ishlab chiqilgan prognoz ko'rsatkichlaridan 2025-2027 yillar uchun "Budjetnoma"ni ishlab chiqishda foydalanilgan (O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2025-yil 14-maydagi 04/26-1-2-10648-sonli ma'lumotnomasi). Bu ilmiy taklifning amaliyotga joriy etilishi kelgusi yillar uchun asosiy makroiqtisodiy indikatorlar prognozlarini ishlab chiqishga xizmat qilgan.

Tadqiqot natijalarining aprobatyasi. Doktorlik dissertatsiya ishining asosiy taklif va tavsiyalari ma'ruzalar shaklida 3 ta xalqaro hamda 3 ta respublika ilmiy-amaliy konferensiyalarda muhokamadan o'tkazilgan.

Tadqiqot natijalarinig e'lon qilinganligi. Doktorlik dissertatsiya ishi mavzusi bo'yicha jami 10 ta ilmiy ishlar chop etilgan, shulardan, O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining doktorlik dissertatsiyalar asosiy natijalari bo'yicha chop etish uchun tavsiya etilgan ilmiy nashrlarda 4 ta ilmiy maqola, jumladan, 3 ta respublika va 1 ta xorijiy jurnallarda, 6 ta tezis, shundan, 3 ta xalqaro, 3 ta respublika ilmiy-anjumanlarida nashr etilgan.

Dissertatsiya tuzilishi va hajmi. Dissertatsiyaning tuzilishi va hajmi. Dissertatsiya kirish, 3 ta bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va ilovalardan iborat. Dissertatsiyaning umumiy hajmi 122 betni tashkil qiladi.